ORTA ÇAĞ ALMANYA'SININ UNUTULAN BİLGE KADINI: GANDERSHEİM'LI HROTSVIT* **

Banu ÇETİN ÜNAL***

Pınar ÜLGEN†****

Özet

Orta Çağ, Avrupa tarihi kendi sürecinde toplumsal gelişim açısından büyük gizemler taşımaktadır. Bu gizemlerden biri de Orta Çağ ve Kadın ikileminde bulunmaktadır. Çünkü kadının bir insan olarak varlığı, tarihin en gizemli sorusudur. Kadının kendisinin yok sayılmaya çalışıldığı bir dönemde X. yüzyılda yaşamış olan Gandersheim'lı Hrotsvit, Orta Çağ'ın en ünlü kadınlarından biridir. Kendisi edebiyat tarihinde önemli bir yere sahiptir. Soylu bir aileden gelen Hrotsvit, Gandersheim Manastırında bir rahibe olarak yaşamıştır. Hrotsvit o kadar özel bir şöhrete kavuşmuş ki bulunduğu manastır çalışmalarını rahatça sürdürebilsin diye özel bir statü kazanmıştır. Dolayısıyla Gandersheim Manastırı, özgür manastırlardan biri olmuştur. Hrotsvit, pek çok özelliğe sahiptir. İlk saksonya şairi, ilk kadın Alman şairi, Almanya'nın ilk dramatisti, ilk kadın tarihçisi ve Avrupa'da feminizmin öncülerinden biri olarak bilinmektedir. Romalı bir çok yazardan etkilenen Hrotsvit, eserlerini Terence'nin oyunlarını "feminist" bir revizyonla ele alarak yeniden yazmıştır. Hrotsvit, bir çift destan, altı drama eseri ve bazı şiirsel eserler de yazmıştır. Ayrıca Orta Çağ boyunca manastırdaki rahibeler için ilk orijinal dramaları yazan kişidir. Eserlerinde kadınlara verilen önemi ve azizlerin yaşamlarını anlatmaktadır. Bu çalışmamızda ise Orta Çağ Avrupa'sında kadına verilmeyen değeri drama eserlerinde vurgulayarak anlatan Hrotsvit ve eserlerinin Avrupa tarihindeki önemi anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gandersheim'lı Hrotsvit, Orta Çağ, Kadın, Drama.

THE FORGOTTEN WISE WOMAN OF MEDIEVAL GERMANY:

HROTSVIT OF GANDERSHEIM

Abstract

It carries great mysteries in the history of medieval Europe in terms of social development. One of these mysteries are in the Medieval and Women's dilemma. Because the existence of woman as a human is the most mysterious question in history. Hrotsvit of Gandersheim who lived in the 10th century that the woman herself was tried to be ignored, is one of the most famous women of the Middle Ages. She has an important place in the history of literature. Hrotsvit who came from a noble family, lived in the Gandersheim Monastery as a Nun. Hrotsvit gained such a particular reputation that he gained a special status so that he could continue his monastic work comfortably. Therefore, the Gandersheim Monastery has become one of the free monasteries. Hrotsvit has many features. She is known as the first saxon poet, the first woman German poet,

* Bu çalışma, Prof. Dr. Pınar ÜLGEN danışmanlığında Banu ÇETİN ÜNAL tarafından hazırlanmakta olan "Orta Çağ'da Otto Rönesansı" adlı doktora tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur.

** Bu çalışma, 13-15 Mart 2020 tarihlerinde Tokat'ta gerçekleştirilen "5. İksad International Congress on Social Sciences" adlı sempozyumda sözlü bildiri olarak sunulmuş, sonrasında ek bilgi ve değerlendirmelerle genişletilerek yeniden düzenlenmiştir.

*** Doktorant, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Orcid No: 0000-0003-2651-6286, e-mail: banunal@hotmail.com

**** Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Orcid No: 0000-0002-1587-657X, e-mail: ulgenpinar@gmail.com

Germany's first dramatist, first woman historian and one of pioneers of feminism in Europe. Hrotsvit who was impressed by many Roman writers, rewrote Terence's plays with a "feminist" revision. Hrotsvit wrote a couple of epic drama and some poetic works. She is also the person who wrote the first original dramas for nuns in the monastery during the Middle Ages. In her works, she describes the importance given to women and the lives of saints. In this study, we will try to explain the importance of Hrotsvit who told in her drama works emphasizing value not given to woman and her works in the history of medieval europe.

Key Words: Hrotsvit of Gandersheim, Middle Ages, Women, Drama.

GİRİŞ

Orta çağ Avrupa tarihinde her bilge kadının bir hikâyesi vardır. Bazen bu hikâyeler üzücü bazen de ilginç bir seyre sahip olurlar. İşte Otto hanedanlığı döneminde de Saksonya'nın Harz Dağları'ndaki bir Benedictine evinde, Gandersheim Manastırı'nda edebiyat tarihindeki en yetenekli ve aydın kadınlardan biri olarak Hrotsvit karşımıza çıkmaktadır. Bu olağanüstü yeteneklere sahip olan rahibe, tarihsel geleneğe göre gerçek edebi değere sahip eserlerin sayısının çok az olduğu bir dönemde bir manastırın sınırları içinde çalıştı, dua etti ve yazdı.¹ Gandersheim'lı Hrotsvit, erken Orta Çağ döneminin en eski ve en bilgili kadın şairiydi. Ayrıca, antik Yunan ve Roma klasik tiyatrosunun çöküşünden bu yana ilk dramatist olarak kabul edilmektedir.²

ORTA ÇAĞ ALMANYA'SININ UNUTULAN BİLGE KADINI: GANDERSHEİM'LI HROTSVİT

Almanya tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Gandersheim'lı Hrotsvit³ Orta Çağ'ın en yetenekli yazarlarından biridir. Doğumu ve yaşamının ilk dönemleriyle ilgili bilgiler genellikle varsayım yoluyla ya da büyük ölçüde yazdığı eserlerden yola çıkılarak ulaşılmış bilgiler olup az sayıdadır. Yine doğum tarihi hakkında da net bir bilgi yoktur; ancak 930 ve 940 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Ölüm tarihi ise yaklaşık olarak 1002 tarihidir.⁴ Hrotsvit, Otto Rönesansı'nın zirve zamanlarında yani X. yüzyılda Saksonya'daki Gandersheim Manastırı'nda rahibe olarak yaşamıştır.⁵ Çalışmalarına 1002 yılında son verdiği için bu tarihte öldüğü düşünülmektedir. Gandersheim Manastırı'na girdiği tarih tam olarak belli değildir, ancak çok küçük yaşlarda bu manastırda bulunduğu düşünülmektedir.⁶ Ancak aile geçmişi ile ilgili bilgiler

¹Henry Ernest Burgess, *Hroswitha of Gandersheim: A study of the Author and Her Works*, Montana State University, (Master's Thesis), 1957, s.7.

²*The Middle Ages: An Encyclopedia for Students*, (Ed. William Chester Jordan), Vol.2, Charles Scribner's Sons, New York 1996, s.222.

³ Yazar Hrotsvita, Hrosvita, Hroswitha, Roswitha, gibi isimlerle de anılır. Bkz: Judith Tarr, "Hrotsvit of Gandersheim", *An Encyclopedia of Continental Women Writers*, (Ed. Katharina M. Wilson), Vol.I, Garland Publishing, New York 1991, s.445.

⁴ N. Sheid, "Hroswitha" *The Catholic Encyclopedia*, (Ed. Charles G. Herbermann, Edward A. Pace, Conde P. Ballen vd.), Vol. VII, The Encyclopedia Press, New York 1913, s.504.

⁵ Deanna Delmar Evans "Hrotsvit of Gandersheim (c.935-c.975)", *Catholic Women Writers: A Bio- Bibliographical Sourcebook*, (Ed. Mary R. Reichard), Greenwood Press, Westport 2001, s.169.

⁶ Sister M. Gonsalva Wiegand, *The Non-Dramatic Works of Hrosvitha Text, Translation, and Commentary*, University of Saint Louis, (Doctoral Dissertation), 1936, s.xv-xvi.

belirsizlik taşımaktadır, çünkü en ünlü bilginler bile soyunu ve geçmişini kesin kanıtlarla belirleyememiştir.⁷

Hrotsvit hakkında bilinen her şey çalışmalarından ve Gandersheim'daki emperyal Sakson vakfında bir Benedictine rahibesi olarak yaşamasından yola çıkarak elde edilmiştir. Bu kanıt, onun bir anda dikkat çekici ve geleneksel olduğunu ortaya koymuştur. Özgünlüğü her ne kadar yazdığı türlerin seçiminde kendini gösterse de o, gelenekselliği çalışmalarında aktarmayı amaçlamıştır.⁸

Sıradışı bir üsluba sahip olan Hrotsvit, ilk kadın oyun yazarıdır. Özellikle de klasik sonrası dönemin ilk tanınan Batılı oyun yazarı olup ilk Sakson şairidir. Aynı zamanda bize drama var olan en eski feminist perspektifi sağlamaktadır.⁹ Onun şiirsel ünü daha çok yazmış olduğu dramatik eserleriyle bilinmektedir.¹⁰

X. yüzyıl toplumunun farklı çözümlere ihtiyaç duyan farklı sorunları vardı. Ancak bunun farkına vardıklarında kültürlü bir toplum olarak hayatta kalacaklardı. Bu kültürleşme sürecinde eskinin tamamen yok edilmesi gerekmiyordu ancak geçmişin kültürü üzerine yeni bir şeyler üretmek yeni bir kültürün oluşmasına katkıda bulunabilirlerdi. Yeni doğan Batı'nın hayatta kalabilmesi için yeni düşünce araçları, yeni iletişim biçimleri, yeni ilişkiler kurulmalı ve yeni benlik tanımları yaratılmalıydı. Hrotsvit'in yazılarında bu tür bir özgünlük görüyoruz. Eskinin en iyisini yeninin en iyisiyle o kadar özgün, yaratıcı bir şekilde birleştirmiştir ki Batı edebiyatının temelini bir parçası olmuştur. Yüzyıllar boyunca şehitlerin efsaneleri, Batı'da dilden dile dolaşıyordu; ancak herkesin bu anlatıların dramatik değerini anlaması, X. yüzyıl dolaylarında mümkün olabilmıştır. Hrotsvit, toplumun gelişimi için diyalog yönteminin ne kadar etkili olacağını fark etmiş ve sonuç olarak ilk Hristiyan dramalarını yazmaya başlamıştır. Dahası, yeteneğinin doğası ve topluma olan potansiyel katkısının da bilincinde olduğu görülmektedir.

Hrotsvit, aşırı güven ile cesaret eksikliği arasında ince bir çizgi olduğunu biliyor ve bu ikilem genellikle onun için acı verici oluyordu. Şöyle ki:

“İki çelişkili duygu arasında kaldım: sevinç ve korku; aynı zamanda olduğumdan daha fazlası gibi görünmekten de korkuyorum. İkisinin de yanlış olacağına ikna oldum: Yaradan'ın lütfu sayesinde sanatla ilgili belirli kavramları kavrayabildiğimi inkâr etmiyorum çünkü öğrenebilen bir yaratığım.” Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere potansiyelini anladıktan sonra kendisini yeteneklerini anlamlı şekillerde gerçekleştirmek zorunda hissetmiştir. Ayrıca *“Tanrı'nın bana verdiği yeteneğin ihmalden paslanmaması için istekliydim”* diyor ve bu yüzden elinden geldiğince pek çok konuda uzmanlaşmak için kendine bile meydan okuyordu.¹¹

⁷ Henry Ernest Burgess, *Hroswitha of Gandersheim: A study of the Author and Her Works*, s.9.

⁸ A. Daniel Frankforter, “Hroswitha c.932-1000”, *Encyclopedia of Monasticism*, (Ed.Wiiliam M. Johnston- Christopher Kleinhenz), Vol.1&2, Routledge, New York 2015, s.613.

⁹Oscar G. Brockett-Franklin J. Hildy, *History of the Theatre*, Tenth Edition, Pearson Education, USA 2014, s.76; Helene Scheck, *Reform and Resistance: Formations of Female Subjectivity in Early Medieval Ecclesiastical Culture*, State University of New York Press, Albany 2008, s.121; Deanna Delmar Evans “Hrotsvit of Gandersheim (c.935-c.975)”, s.169; Bert Nagel, *Hrotsvit von Gandersheim*, J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1965, s.7-8.

¹⁰ N.Sheid, “Hroswitha”, s.504-505.

¹¹Patricia Ranf, *Women in Western Intellectual Culture, 600–1500*, Palgrave Macmillan, New York 2002, s.27-28.

Hrotsvit, Latin tiyatrolarına, dini öykülerine ve tarih yazım şiiirlerine saygı duymaktaydı; bu duygular, onu Orta Çağ'ın başlarında bu kadar sofistike bir tarzda edebi eserler yazmaya sürüklemiştir. Bu nedenle de ilk ve tek Sakson kadın oyun yazarı olmuştur.¹²

Gandersheim Manastırı'na gelince Hrotsvit'in hayatında önemli bir yere sahipti. Hatta ona eserlerinde ilham kaynağı dahi olmuştur. Şöyle ki; genel olarak bakıldığında Saksonya'da kurulan çok sayıda manastır arasında Gandersheim en önemlilerinden biriydi. Quedlinburg ile birlikte Gandersheim, Hrotsvit'in döneminde Saksonya'daki en önemli kraliyet kadın manastırıydı. İleriki zamanlarda İmparator Büyük Otto yönetimi altında Gandersheim, nihayet en yüksek rütbeyi aldı. Gandersheim uzun yıllar imparatorluk sarayı olarak kullanıldı. Başrahibelere yüksek derecede özerklik sağladı. Bavyera'lı Heinrich'in kızı ve İmparator I. Otto'nun yeğeni Gerberga, 959'da manastırın başrahibesi oldu.¹³

Ancak bunlar yeterli miydi? Elbette değildi çünkü bu dönemde kadınların yaşam şartları çok zordu. Hatta Hrotsvit gibi kadınlar için alternatiflerin kesinlikle sınırlı olduğu bir dönemdi. Örneğin ya bir savaşçı şövalye ile evlenmeyi kabul edebilirler ya da bir manastıra girebilirlerdi. Manastırlar, ikinci bir seçenek olarak fiziksel olarak zorlu bir yaşam sunsa da, genellikle hırslı genç kadınlar için teşvik edici olması sebebiyle aynı şekilde çekici geliyordu. Gandersheim Manastırı, karmaşık bir dünyanın ortasında bir ışık ve öğrenme, umut ve barış merkezi olduğu için Hrotsvit gibi zeki ve hırslı biri için çekici bir ortamdı.¹⁴ Hrotsvit'in bu manastırda yazdığı eserler X. yüzyıl manastır kadınlarının kendi seslerini duyurabileceklerini ve zamanlarının edebi faaliyetlerine katılabileceklerini gösteriyordu.¹⁵

Bu nedenle de Hrotsvit, Gandersheim Manastırı'nın simgesi haline gelmişti ve de hayatını manastırda çalışarak geçirdiği için adı Gandersheim'lı Hrotsvit olarak anılmaktaydı.¹⁶ Hrotsvit gibi bir değerın yetiştirdiği bu manastır, 850 yılında bir prenses olan eşi Oda'nın isteği üzerine Saksonya Dükü Liudolf tarafından kurulmuştur. Bu manastır kilisenin hiyerarşisine bağlı olmayan serbest bir manastırdı. Her ne kadar insanlar, bu döneme "karanlık çağ" deseler de karanlık terimi üzerine düşünülmemeliydi çünkü bu dönemde Sakson sarayı aydınlanmaya başlamış ve Saksonya Manastırları, özellikle de Corbei, öğrenme ve medeniyet merkezi haline gelmişlerdi. O dönemde Saksonya'daki eğitim ve öğretimin simgesi olan Gandersheim Manastırı, "özgür manastırlardan" biriydi.¹⁷ Manastır genellikle Sakson dük ve kraliyet ailesinden gelen başrahibeler tarafından yönetilmekteydi.¹⁸

Gandersheim Manastırı, birçok kadın için de bir sığınak idi. Aslında Hrotsvit de bunlardan biriydi. Rahibe olmasalar bile manastırda ömrünü geçiren birçok kadın, bu alternatif yaşam şeklini seçmişti. Ayrıca Gandersheim Manastırı, çok sayıda soylu ve iyi eğitilmiş kadına da ev sahipliği

¹²Albrecht Classen, "Hrotsvit of Gandersheim (Hroswitha) (ca. 935–after 972)", *Encyclopedia of Medieval Literature*, (Ed. Jay Ruud), Facts On File, New York 2006, s.323.

¹³ Angelika Finger-Gertraud Wagner, "Frauen des Mittelalters: Die Dichterin Roswitha von Gandersheim", *Br Schulfernsehen*, 2012, s.2.

¹⁴Henry Ernest Burgess, *Hroswitha of Gandersheim: A study of the Author and Her Works*, s.14-15.

¹⁵ Albrecht Classen, "Hrotsvit of Gandersheim (Hroswitha) (ca. 935–after 972)", s.323.

¹⁶Sue-Ellen Case, *Feminism and Theatre*, Routledge, New York 2014, s.32.

¹⁷ Eminence Cardinal Gasquet, *The Plays of Roswitha*, (Trans. Christopher St John), Chatto & Windus, London 1923, s.ix.

¹⁸Paul von Winterfeld, *Deutsche Dichter Des Lateinischen Mittelalters*, (Hrsg. Hermann Reich), C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung Oskar Beck, München 1922, s.103.

yapıyordu ve Hrotsvit burada sağlam temelli Latince eğitimi almıştı. Ayrıca, rahibesi Gerberga'dan ve öğretmeni Rikkardis'ten felsefe de öğrenmişti. Hrotsvit'in bu manastırda yaptığı çalışmalara bakarak Gandersheim'in son derece zengin bir kütüphaneye sahip olduğu düşünülse de, XV. yüzyıldaki bir ihtilaf nedeniyle kütüphanenin elyazmalarının çoğunun kaybedildiği belirtilmektedir.¹⁹Hrotsvit'in bu kadar bilgili olması sıklıkla dikkat çekmekte ve bilgeliği sürekli olarak Gandersheim Manastırı'yla ilişkilendirilmekteydi. Bilgeliği özellikle Gandersheim kütüphanesine olumlu yansımaktaydı; çünkü eserlerini yazarken kullandığı tüm malzemelerini manastırın kütüphanesinde bulunduğunu söylemiştir. Eserlerine bakılırsa hem Orta Çağ hem de antik edebiyat konusunda bilgili olup ve biraz da Yunanca bildiği söylenebilir. Ayrıca Hrotsvit, Lucan, Horace, Ovid, Statius, Boethius, Terence ve Virgil gibi ünlü Romalı yazarların eserleriyle tanışma fırsatı bulmuştur. Ayrıca Vulgate'nin yanı sıra, ayınle ilgili metinler ve azizlerin ve şehitlerin birçok efsanesinin yanı sıra, Hristiyan yazarlardan Prudentius, Venantius Fortunatus, Avitus, Arator, Aldhelm, Jerome, Agius, Alcuin, Bede, Notker ve Ekkehard'ın çalışmalarını da okumuştur.²⁰

Hrotsvit, manastırda aldığı eğitimden sonra kadınlar için manastır eğitim geleneğinin öncüsü olmasıyla birlikte kendi içinde bir değerdir. Ancak Prudence Allen'a göre, "klasik bilimsel geleneğe kıyasla, kadın oyun yazarları ve şairler nispeten bilinmiyordu." Belki de o dönemde yetişen başka kadın şair ve dramalistlerde vardı; ama kadın olmaları sebebiyle genellikle tarihin karanlıklarında kaybolmuşlardı. Hrotsvit, erkek egemen bir gelenekte yaşadığı için engellenme korkusuyla bir oyun yazarı olduğunu genellikle gizli tutmuş olabilir. Regensburg'daki St. Emmeran'da bulunan eserlerinin el yazması kopyalarına dayanarak eserlerinin XI. ve XII. yüzyıllarda takdir edildiği, ancak XV. yüzyılda Alman hümanistler tarafından yeniden keşfedilene kadar belirsizliğe düştüğü görülüyor.²¹

Ataerkil düzenin var olduğu batı toplumunda, tarih boyunca kadınlar hep arka plana atılmış, yok sayılmış ve hatta kadın figürleri tarihten silinmeye çalışılmıştır. Kadınlar, sosyal hayatta erkek karşısında hiçbir güç ve saygınlığa sahip değillerdi. Bunun yanında kadınlara farklı sıfatlar yüklenmişti. Farklı kesimlerin büyücülükle ilişkilendirildiği bu dönemde özellikle kadınlar, büyücü ya da cadı olarak suçlanmışlardır. Orta Çağ Avrupa'sının en karışık dönemlerinde kadınlar kötülüğün simgesi olarak görülmüşlerdir. Sırf bu nedenle Orta Çağ Avrupa'sında cadı olduğu suçlamasıyla birçok kadın öldürülmüştür. Bunun yanında kadın düşmanlığı o kadar fazlaydı ki bu düşmanlığın kaynağı mitoloji ve yaratılış hikayeleri ile bağdaştırılmıştır. Yunan mitolojisinde de Tanrılar ve erkekler rahat ve huzurlu bir yaşam sürmektedir. Örneğin: "*Prometheus tanrılardan ateşi çalıp insanlara verdikten sonra Zeus, Pandora'yı insanları cezalandırmak amacıyla yollar. Pandora yanında açmaması gereken bir kutu getirir fakat Pandora kutuyu açar ve böylelikle tüm kötülükler, kötücül güçler dünyaya yayılır. O günden itibaren insanoğlu çalışmaya, yaşlanmaya ve ölmeye mahkûm edilir.*" Bu hikâyenin yayılması ile birlikte mitolojideki birçok kadın figür kötülük ile ilişkilendirilmiştir. Ebeler, otacılar, kadın şifacılar, Orta Çağ boyunca büyü yaparak şeytanla

¹⁹Caroline Jansen, "Clamor Validus" vs. "Fragilitas Sexus Feminei": Hrotsvit of Gandersheim on the Agency of Women, Western Michigan University, (Master's Thesis), June 2017, s.4.

²⁰Katharina M. Wilson, "The Saxon Canoness: Hrotsvit of Gandersheim", *Medieval Women Writers*, (Ed. Katharina M. Wilson), The University of Georgia Press, Athens 1984, s.31.

²¹Caroline Jansen, "Clamor Validus" vs. "Fragilitas Sexus Feminei": Hrotsvit of Gandersheim on the Agency of Women, s.5-6.

işbirliği yapan ve Tanrı'ya karşı geldikleri için olağan düzene müdahale eden kişiler olarak suçlanmışlardır.²²

Bu düzenin doğurduğu bir başka sonuç da kadınların olduklarından farklı görülmeleri olmuştur. Olağanüstü yeteneklere sahip olan kadınlar, kendilerini gizlemek zorunda kalmışlardır. Bu kadınların neden gizlenmek zorunda kalmalarının cevabı, entelektüel başarılarından dolayı aşağılanmış olmaları olabilir. Gandersheim'lı Hrotsvit, Bingen'li Hildegard²³, Christine de Pizan²⁴ ve diğer olağanüstü figürler, erkek egemen bir kültürde başarılı olmak ve hatta şöhret kazanmak için kadınlara karşı toplumsal önyargıları aşmaları sebebiyle XX. yüzyıl bilim adamlarının da ilgisini çektiler.²⁵

Genel anlamda Batı toplumlarında, tarih boyunca kadınların varlığı, kültürü, deneyimleri yok sayılmış ve başarılı kadın figürleri tarihten silinmiştir. İşte tam bu noktada siyasi ve politik gelişmelere karşıt olarak feminizm, bir kadın hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Bu akım tarihten silinen kadın sanatçıları yeniden canlandırmak, erkek egemenliğinin olduğu dünyada kadınların nasıl ezildiğini görünür kılmak, ataerkil toplumsal düzende cinsiyet kimliğini arka plana atarak bir kadın kimliği oluşturmayı amaç edinmiştir. Feminizm tiyatro sanatında da kendisini göstermiştir. Batı tiyatro geleneğinde bütün bu erkek egemenliğine karşı susturulamayan, kendisini ifade etmeye çalışan kadınlar bulunmaktadır. Yazılı metin üretilmediği ve elde bir kaynak olmadığı sürece tarihte izleri kalmamaktadır. Tarihin sayfalarında kaybolan kadın sanatçıların deneyimlerinin mümkün olduğunca gün ışığına kavuşturulması önemlidir. Çünkü “belge yoksa tarih de yoktur” anlayışıyla ardında belge bırakmayan kadınlar edebiyatın kamusal alanından dışlanmıştır. X. yüzyılda yazılı metin ürettiği bilinen ilk kadın oyun yazarı daha önce de bahsetmiş olduğumuz gibi Gandersheim'lı Hrotsvit idi. Batı Avrupa'da tiyatronun dahi olmadığı dönemde çok önemli oyunlar yazmasına rağmen tarihe geçmemiştir. Bu durum kadınların tarihten dışlandığının en büyük göstergesidir. Tiyatro tarihi hakkında geniş kapsamlı yazılar yazan Oscar Brockett bile “Romalı Oyun Yazarları” isimli çalışmasında Livius Andronicus, Gnaeus Naevius, Plautus, Terentius, Caecilius Statius, Quintus Ennius, Marcus Pacuvius, Lucius Accius, Seneca ve diğer birçok erkek yazardan bahsederken tiyatro tarihinde önemli bir yeri olmasına rağmen rahibe Hrotsvit hakkında

²² Burcu Tekin, “Ortaçağ İspanya’ında Büyü, Büyücülük ve “La Celestina” Adlı Esere Yansıması”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.55, S.1, 2015, s.310.

²³ Bingen’li Hildegard; 1098 yılında Bermersheim olarak bilinen yerde doğan Hildegard’ın annesi Mechthild ve babası Hildebert’tir ve ailenin onuncu çocuğu olarak doğmuştur. Kaynaklarda “Hildegard” ve “Hildegard von Bingen” gibi farklı isimlerle anılmıştır. Hildegard, 8 yaşında mistik hayatın ilk basamağı olan Aziz Disibod Manastırı’na kapanmıştır. Bingen’li Hildegard, Orta Çağ’da yaşamış olan mistik bir kadındır. Düşünceleri ve eserleri ile Hristiyan mistisizmine önemli etkileri vardır. Bunun yanında, kilise müzikleri ve bitkisel ilaç tedavileri gibi bilimsel eserleri ile de adından söz ettirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz; Halil Temiztürk, “Bingenli Hildegard: Orta Çağlı Bir Hristiyan Mistiğin Perspektifinden ‘Öteki’ Algısı”, *Oksident*, C.1, S.1, 2019, s.24-27.

²⁴ “Christine de Pizan; Chistine de Pizan’ın babası Tommaso di Pizzano, Kral V. Charles’in emrinde çalışmıştır. Aynı zamanda babası bir hekim ve astrologdur ve babasından eğitim alan Christina, aldığı kültürü bir mesleğe dönüştürmüştür. Babasını ve kocasını kaybedince üç çocuğu ile ekonomik sıkıntı çeken Christina yazarlık kariyerine başlamıştır. Fransız aristokrasisinin isteği üzerine tarih konulu eserler ve ahlak konulu inceleme yazıları yazmaya başlamıştır.” Ayrıntılı bilgi için bkz: Pınar Ülgen, “Bir Ortaçağ Kadınının Aynasından Onur ve Varlık Olgusu: Christine De Pizan”, *Uluslararası Bilim, Eğitim ve Teknoloji Araştırmaları Kongresi*, Fakülte Kitabevi, Rize 2018, s.161.

²⁵ Valerie R. Hotchkiss, *Clothes Make the Man: Female Cross Dressing in Medieval Europe*, Routledge, New York 2000, s.3.

tek bir söz dahi etmemektedir.²⁶ Bu durum da yine onun kadın olarak başarılı işler yapmasının kabul görmediğinin bir göstergesi olabilir.

En önemli eserlerine gelince Hrosvit, *Maria*, *Ascetisio*, *Gongolfus*, *Pelagius*, *Theophilus*, *Basilius*, *Dionysius* ve *Agnes* isimli sekiz efsane bestelemiştir. Daha sonra *Gallicanus*, *Dulcitius*, *Callimachus*, *Abraham*, *Paphnutius* ve *Sapientia* isimli altı ahlaki drama eseri ve en son olarak *Gesta Ottonis* ve *Primordia coneobii Gandeshemensis* isimli iki tarihi destansı şiir yazmıştır.²⁷ Eserleri kronolojik olarak üç kitapta düzenlenmiş ve önsöz ve ithaf materyalleriyle tanımlanmıştır. Birinci Kitap sekiz efsane içerir (*Maria*, *Ascencio*, *Gongolf*, *Pelagius*, *Basilius*, *Theolphilus*, *Dionysius* ve *Agnes*); bir görgü tanığı raporuna dayanarak bestelediğini iddia ettiği *Pelagius* dışında hepsi İncil, uydurma ve hagiografik metinlere dayanıyor. Hrosvit'in en iyi bilinen ve en tartışmalı eseri olan ikinci kitap, Terence komedilerine dayanan altı drama içermektedir. Altı oyunundan *Dulcitius* ve *Sapientia* isimli iki oyunu, Diocletian ve Hadrian döneminde Hristiyanların zulmü sırasında üç alegorik bakirenin şehitliğini ele alıyor; *Abraham* ve *Paphnutius* isimli oyunları, tövbe eden fahişelerin kurtuluşu ile ilgilidir ve *Gallicanus* ve *Calimachus* isimi iki oyunu ise dönüşüm oyunlarıdır. Üçüncü kitapta ise iki destan mevcuttur. *Gesta Ottonis* veya *Deeds of the Ottonians* isimli destanı Otto hanedanının yükselişini ve *Primordia* isimli destanı ise Gandersheim Manastırı'nın kuruluşunu anlatıyor.²⁸

Roma şairi Terence, Hrosvit için bir model olmuştur. Hrosvit, Roma dramatiği Terence'nin komedilerini bir model olarak kullanmıştır.²⁹ Hrosvit'in ara ara bazı ilham aldığı kişiler olmuştur fakat en çok ilham aldığı en tanınmış isim olan ve Hrosvit'in hem stilistik bir model hem de sanatsal bir rakip olarak bahsettiği Terence'dir.³⁰ Hrosvit, Terence'nin oyunlarındaki kadınlara karşı olan kötü imajı eleştirmiş ve “feminist” bir revizyonla altı oyun yazmıştır.³¹ Hrosvit'in tiyatrosundaki kahramanlar, kadınları “şehvetli ve utanmaz” olarak tasvir eden Terentian dramatik geleneğine karşı çıkan çalışmalardır. Hrosvit, kadınların erkekler tarafından aşağılanmasına ve nesnelleştirilmesine dayanan bir komedi modelini genel olarak yok etmeye çalışmaktadır.³²

Hrosvit, Terence için hayranlık duymaktan ziyade etkisine karşı koymak için yazılarını yazmıştır. O, kadınların tanımını rahatsız edici bulduğu için okuyucularına kadın kahramanlığının üstün modellerini sunmak istemiştir. Kadınlar, oyunlarının ana kahramanlarıdır. Orta Çağ toplumunun sınırlandırdığı üç rolde de kadınları farklı bir kimlikte, bir kahraman olarak göstermektedir: Bakire, eş ve fahişe Hrosvit, şehitliğin bir kadının en büyük çağrısı olduğuna inanıyordu. Oyunları hem onlarla evlenmek isteyen talipleriyle hem de tecavüzçülerle savaşıyor.

²⁶ Banu Çakmak, “Batı’da Feminist Tiyatronun Oluşum Süreci”, *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, S.9, 2013, s.23-25.

²⁷ Albrecht Classen, “Hrosvit of Gandersheim (Hroswitha) (ca. 935–after 972)”, s.323.

²⁸ Katharina M. Wilson, “Hrosvit of Gandersheim (10th c.)”, *Key Figures in Medieval Europe: An Encyclopedia*, (Ed. Richard K. Emmersons), Routledge, New York 2006, s.334.

²⁹ *The Middle Ages: An Encyclopedia for Students*, s.222.

³⁰ Jessica Kidwell, *Power and Patronage in Hrosvit of Gandersheim's Primordia Coenebii Gandeshemensis*, George Mason University, (Master's Thesis), Fall Semester 2017, s.2-3.

³¹ Premkumar K.P., *Mapping Out a World of Their Own: A Reading of Women Playwrights in Contemporary British Theatre*, University of Calicut, (Doctoral Dissertation), 2012, s.29-30.

³² Elaine Aston, “Finding A Tradition: Feminism and theatre history”, *The Routledge Reader in Gender and Performance*, (Ed. Lizbeth Goodman-Jane de Gay), Routledge, New York 2014, s.38.

bakireleri ve muazzam bir özveri ile iffetlerini geri kazanan fahişeleri övmektedir. Oyunlarında, evlilik, takdir edilmesini en zor bulduğu çağrı olarak gösterilmektedir. Kadın karakterlerinin çoğu evliliği kirlilikle eşitler.³³

Hrotsvit, geç Roma İmparatorluğu döneminde ve Orta Çağ'ın başlarında Mesih'in gücünün şahitleri olarak yaşayan ve ölen şehit bakirelerin yaşamını ve acılarını defalarca yüceltmıştır. Kahramanları genellikle kadınların fiziksel zayıflığını yansıtsa da, bekaretlerini koruma yeminleri, öbür dünyadaki ilahi bakirelerin grubuna katılma umudu ve Mesih'in kutsal gelinleri olarak onları karşılayacağı ümidi, bu kadınların cesaretini ve ruhsal bağlılığını işaret etmektedir.³⁴

Orta Çağ kaynaklarına bakıldığında kadınların edebiyattaki rolleri oldukça basit ve durağandı. Kadınlar, sadece bir nesneydi: Hristiyan azizler mi yoksa putperest günahkârlar mıydı bilinmez; ama artık bunun da bir önemi yoktu. Hrotsvit, bu düşünce tarzına meydan okuyarak kadınların kendi kaderini belirleme hakkına sahip olduğu hikayeler yazmaya karar verdi. Aslında onun hikayelerinin özü Orta Çağ Avrupa'sında kadınlara olan bakış açısının tam tersini yaratmaktı. Güçlü erkekleri küçük düşüren kadın karakter yaratmadı; bunun yerine gücünü iffetinden ve Hristiyan inancından elde eden güçlü kadın karakterler yarattı. Edebi anlamda kadınların pasifliğini taklit etmenin ötesine geçti ve özne olarak kadınların yeni bir temsiline kapı açtı.³⁵

Hrotsvit'in çağdaş okuyucu kitlesi iki yönlüdür. Her şeyden önce kendi topluluğu olan Gandersheim'in kutsal kadınları için yazmıştır. Çalışmaları boyunca değerlerini ve seçimlerini pekiştiriyor. Bir kadın için hayatını benzer düşünen kadınlarla bir dua topluluğunda geçirmekten daha yüksek bir çağrı yoktur. Böyle bir çağrı, ebedi kurtuluş ve günlük siyasi, ekonomik ve sosyal başarı için kutsal kadınların dualarına ihtiyaç duyan ve onlara bağlı olan daha geniş topluma önemli sorumluluklar getirir. Hrotsvit, ayrıca daha büyük bir kitleye, özellikle de Gandersheim'in misafirperverliğinin tadını çıkarmak için imparatorluk sarayına gelenler içinde yazmıştır. Ona göre dindar kadın toplulukları önemlidir ve sürekli desteği hak ediyorlardı. Onların hikayelerini ve tavsiyelerini daha yakından dinlemek isteyebilirsiniz; çünkü cinsiyetlerinin sınırlamalarına rağmen, verebilecekleri çok kutsal bilgelikleri vardır.³⁶

Gandersheim'lı rahibe Hrotsvit, bir kadın tarafından yazıldığı bilinen ilk oyunları yazmıştır. Gandersheim'lı Hrotsvit, ona ait olarak bilinen Gandersheim Manastırı'nda komik ve düşündürücü, maceracı ve heyecan verici metinler yazmıştır. Ayrıca çağdaşlarının "günahkâr yaşamına" da dikkat çekiyor. Bir feminist olarak kadın figürlerini o zamanki sıradan rolde değil, kahraman olarak tanımlayan hikayeleri vardır.³⁷

Gandersheim'lı Hrotsvit, gerçekten büyüleyici bir araştırma konusudur. Antik çağlardan beri görülmeyen ve XIV. yüzyıla kadar tekrar görülmeyecek bir edebi biçim yaratmak için toplumsal sınırlarının dışına çıkan bir kadın olarak Hrotsvit, kadınların karakterlerindeki ve

³³A. Daniel Frankforter, "Hrothwitha c.932-1000", s.613.

³⁴Albrecht Classen, "Hrotsvit of Gandersheim (Hroswitha) (ca. 935–after 972)", s.323.

³⁵Tara A. Bonds, *Voice in the Dramas of Hrotsvit of Gandersheim*, Florida State University College of Arts and Sciences, (Doctoral Dissertation),2014, s.2.

³⁶Linda A. McMillin, "The Audiences of Hrotsvit", *A Companion to Hrotsvit of Gandersheim (fl.960) Contextual and Interpretive Approaches*, (Ed. Phyllis R. Brown-Stephen L. Wailles), Brill, Leiden 2013, s.326-327.

³⁷Angelika Finger-Gertraud Wagner, "Frauen des Mittelalters: Die Dichterin Roswitha von Gandersheim", s.1.

konuşmalarındaki gücünü gösteren eserler üretmiştir. Kadın çalışmalarıyla ilgilenenler Hrotsvit'in çalışmalarından faydalanabilirler. Kadınların tasvir edilenden çok daha fazla güçlü olduğunu göstermeye çalışmıştır. Hrotsvit, okuyuculara ve izleyicilere nesnelleştirilmiş piyon rolünü reddeden ve bunun yerine her dramının odak noktası olan kadın karakterler sunmuştur. Hrotsvit eski edebi tasvirlerde bulunan kadın imajını yeniden şekillendirmek için bilinçli bir girişimde bulunan ilk Orta Çağ şairiydi. Ataerkil bir dünyada yaşamış olmasına rağmen kadın imajını yeniden şekillendirmeye çalışacak ustalık, yaratıcılık ve cesarete sahip olması onu eleştirenleri ve yorumlayanları şaşırtmaya devam etti. Bir kadın yazar olarak kadınların tanımını algılayanın dışında yapmıştır. Yani kadınlara insani bir tanımlama yaratmaya çalışmıştır. Aynı zamanda oyunları kadınların niteliklerinin, karakterlerinin ve motivasyonlarının yeniden tanımlanmasında bir araç olarak kullanılmıştır.³⁸

Dolayısıyla Gandersheim'lı Hrotsvit, gizemli bir figürdür. Bu gizemli figür, yaşamının ve ölümünün ardından bin yıl sonra, modern bilim adamlarının ilgisini çekmiştir. Hrotsvit, bir kadın olarak onu alt statü ve yetenek olarak tanımlayan ataerkil bir dünyada var olmaya çalıştı. Yine de Hrotsvit, sosyal sınırlarının ötesine geçmeye karar verdi. Modern bilim, çeşitli nedenlerden dolayı bu kadından büyülenmiştir; bunların birincisi yazılarıdır. Kendisinden önceki Dhuoda ve ondan sonraki Bingen'li Hildegard gibi, Hrotsvit de tam anlamıyla erkeksi edebiyat alanına girmeye çalıştı. Hrotsvit, kadın karakterlerin olumsuz yönlerini olumlu yönlere dönüştürmek ve şekillendirmek için efsaneler, oyunlar ve tarihi yazılar yazdı. Çalışmalarının bu proto-feministik özelliği, Yüksek Orta Çağ döneminde anormal olması sebebiyle Hrotsvit'e dikkat çekici bir özellik kazandırmıştır. Hrotsvit'in çalışmaları yaşadığı dönem için çokta normal değildi. Alışılmışın dışındaydı. Dramaları oynanmış olsun ya da olmasın, Hrotsvit'in oyunları, Roma dramaları ile XV. ve XVI. yüzyılların ahlak oyunları arasında unutulmuş bir bağlantıyı temsil ediyor. Gerçekten de onun, "*zamanının en dikkat çekici kadını*" olarak nitelendirilmesi şaşırtıcı değildir. Hem bilinen en eski Alman şairi hem de antik dünyanın çöküşünden sonra drama yazan ilk kişi olarak çeşitli şekillerde tarih yazıyor. Bir kadının bu eserleri yazmış olması ona olan ilgiyi daha da arttırmıştır.³⁹

Hrotsvit, sadece hayatta kalan yazılarında kendini isimlendirmekle kalmaz aynı zamanda ismini Latince'ye çevirerek oyunların önsözünde kendini "*Clamor Validus Gandeshemensis*" (Gandersheim'in Güçlü Sesi) olarak adlandırır.⁴⁰

Ve Hrotsvit, gerçekten güçlü karakteri ve sesiyle "*Hristiyan bakire azizelerin övgüye değer saflığını*" yüceltmek için görevlendirildiğini ve teşvik edici ve öğretici amacının, "*antikçağda yazarların utanmaz kadınların iğrenç arsızlıklarını tasvir etmek için başvurduğu yazı türünden*" yararlanmasını meşru kıldığını söyler. Bir kadın kahramanını ve üslup açısından titizliğini savunmak içinde, "*Özellikle kadınlara özgü kırılganlığın galip geldiği ve erkek gücünün zararsız hale getirildiği görülünce, sevgililerin söylediği tatlı kelimeler insanı baştan çıkarmaya ne kadar uygunsa, ilahi yardımın şanı da o kadar yüksek olur,*" demekten de çekinmemiştir.

³⁸ Tara A. Bonds, *Voice in the Dramas of Hrotsvit of Gandersheim*, s.3-4.

³⁹ Tara A. Bonds, *Voice in the Dramas of Hrotsvit of Gandersheim*, s.4.

⁴⁰ Stephen L. Wailes - Phyllis R. Brown, "Hrotsvit and Her World", *A Companion to Hrotsvit of Gandersheim* (fl.960) *Contextual and Interpretive Approaches*, (Ed. Phyllis R. Brown-Stephen L. Wailes), Brill, Leiden 2013, s.3.

Sakson kültür geleneğinin dini yönü ile Hrotsvit'in coşkusu cinsiyet ayrımına fazla izin vermese de, rahibe kendine özgü bir şekilde kadınsı bir yazı tarzına öncülük etmiş olur; güzelliğinden dolayı kötü yola itilmiş veya zorlanmış olan genç kız, yine de başına gelen olayların erotik yönünü günahlardan arınmaya, kefarete ödemeye, kendisinin veya ona eziyet eden zalimlerin ölümüne çevirir.⁴¹

Orta Çağ'ın üstün bilge kadını Hrotsvit, ölümünden hemen sonra unutulmuştur. Onun tekrar saygı görmesi ise ancak Rönesans ile birlikte olmuştur. Hümanist Konrad Celtes, Hrotsvit'i yeniden keşfetmiş ve şiirlerinin yeni baskılarını düzenlemiştir.⁴²

Hrotsvit'in bakire kahramanlar ve heyecanlı şehitlik hikayeleri, yüksek duygu çağında birçok insana da ilham kaynağı olmuştur.⁴³ Hrotsvit'in azizleri, Latin kaynaklarında olduklarından daha zarif, anlamlı ve güzeldir. Bu özellikler, onları anlatılardaki diğer karakterlerden ayırmış ve onları etkilemelerini ve dönüştürmelerini sağlamıştır. Genç Pelagius konuşma sanatı ve güzelliğinden dolayı hapisten çıkarılır ve Agnes'in konuşmaları başkaları üzerinde de güçlü bir etkiye sahiptir. Agnes ve Pelagius, fiziksel güzellikleri nedeniyle öne çıkmış ve bu da fiziksel ve ruhsal aşk arasındaki sınırların ihlal edilmesiyle sonuçlanmıştır. Şehitlerin çekiciliğinin sadece olay örgüsündeki karakterler için değil, aynı zamanda seyircilerinde arzusunu uyandırmak için tasarlandığı öne sürülmektedir. Bu seyirci kitlesi, esas olarak çoğu Otto aristokrasisinden gelen Gandersheim Manastırı'nda yaşayan rahibeler ve kanonesslerden oluşuyordu. Hrotsvit, oldukça yenilikçi bir şair ve yazardı. Hrotsvit'in yenilikçi bir anlayışa sahip olduğu birçok yerde mevcut olan bir gözlemdir ve hatta Orta Çağ Latin şiirinde ilk gerçek "aşk şairi" olarak anılmıştır.⁴⁴ Ayrıca Gandersheim'lı şair Hrotsvit, Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından itibaren manastırdaki rahibeler için ilk orijinal dramaları yazmıştır.⁴⁵

Hrotsvit'in dramalarından ilki olan *Gallicanus*, pagan Romalı general Gallicanus'un din değiştirmesini ve şehit edilmesini konu alır.⁴⁶ Bu eserde putperest Romalı general Gallicanus, yeminli bir bakire olan Konstantin'in kızı Constantia'ya aşık olur ve onunla evlenmek ister. İmparator Konstantin dönem itibarıyla yaşadığı ataerkil iktidar yapısı ile kızı Constantia'nın bakireliğini korumak istemesi arasında kalmıştır. Bunun sonucunda Roma yağmalanma tehdidi altında olmasına rağmen Konstantin'in en güçlü ve etkili generali Gallicanus, imparatorluğu ihtiyaç duyduğu zamanda savunmayı reddetmiştir. Gallicanus, İmparator Konstantin'in verdiği görevleri yerine getirmemiştir. Konstantin tarafından görevlerini neden ihmal ettiği konusunda sorgulanması üzerine Gallicanus, hizmetlerini bir pazarlık kozu olarak geri çektiğini imparatorun bakire kızıyla evlenmesi karşılığında askeri görevine devam edeceğini söylemiştir. General Gallicanus ve İmparator Konstantin arasında Constantia bir pazarlık konusu olmuştur. Hrotsvit, eserinde ataerkil değiş tokuş sistemi içinde bir kadının takas edilme konusunu eleştirmiş ve Konstantin'in,

⁴¹Luciano Bottoni, "Erken Ortaçağda Gösteri Sanatının İzleri", *Orta Çağ Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, 2.Baskı, (Ed.Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa, İstanbul 2014, s.704-705.

⁴²Paul von Winterfeld, *Deutsche Dichter Des Lateinischen Mittelalters*, s.109.

⁴³Jessica Kidwell, *Power and Patronage in Hrotsvit of Gandersheim's Primordia Coenebii Gandeshemensis*, s.7.

⁴⁴Sigrid Schottenius Cullhed, "Desire in Hrotsvith's Hagiographical Legends", *Pangs of Love and Longing: Configurations of Desire in Premodern Literature*, (Ed. Anders Cullhed, Carin Franzén, Anders Hallengren vd.), Cambridge Scholars Publishing, UK 2013, s.205-206.

⁴⁵Merry E. Wiesner-Hanks, "Germanic Lands", *Women and Gender in Medieval Europe: An Encyclopedia*, (Ed.Margaret Schaus), Routledge, New York 2006, s.319.

⁴⁶Katharina M. Wilson, "The Saxon Canoness: Hrotsvit of Gandersheim", s.34.

Constantia'yı takas etmeden, kendisini erkek olarak belirleyen kişisel ve siyasi otoriteyi kaybedeceğini vurgulamıştır. Hikayenin sonunda Constantia güçlü olarak çıkmıştır. Ataerkil düzenin kurbanı olmamıştır.⁴⁷İlahi müdahale ve Aziz Paul ve John'un yardımı ile Gallicanus bir Hristiyan olur ve evlilikten vazgeçer. Constantia gibi, Gallicanus da hayatının geri kalanını dine ayırır ve inancında sebat ederek ölür.⁴⁸

Hrostvit'in *Paphnutius* isimli eserinde de aslında her ne kadar Paphnutius'tan bahsediliyor gibi görünse de asıl konu, Thaïs isimli bir fahişenin hikayesidir. Pafnutius'ta, baş karakter yine bir keşiş olup, fahişe Thaïs'i kurtuluşa ulaştırmaya çalışır. Pafnutius isimli bir keşiş bir gün Thaïs adında bir fahişe olduğunu duyar ve onu kötü hayatından kurtarmaya karar verir. Thaïs'i onu günahkâr hayatını geride bırakmaya ve kefaret aramaya ikna eder. Tövbe etmeye karar veren kadın, onun peşini bırakmayan erkeklerden korunmak için hayatının geri kalanında yaşayacağı küçük bir hücreye kapatılır. Pafnutius, onun kapalı hücrelerine güvenle ulaştığından emin olduktan sonra öğrencileri için geri döner. Üç yıl sonra Pafnutius, Thaïs'i kontrol etme zamanının geldiğine karar verir. Pişman olan Thaïs ile keşiş Pafnutius arasındaki diyalog, Thaïs'in Pafnutius'un emirlerine olan bağlılığının yanında bir baba-kız ilişkisini şöyle yansıtır:

-“Thaïs: Babacanca ilginiz ıslah olmam için ne emrederse sefil benliğim gerçekleştirmeyi reddetmiyor; ama kaldığım yerde zayıf doğamın dayanmasını engelleyen uygun olmayan bir şey var.

-Pafnutius: Bu kaygının nedeni nedir?

-Thaïs: Konuşmaktan utanıyorum.

-Pafnutius: Utanmayın ama konuşun!

-Thaïs: Vücudun tüm gerekli işlevlerini aynı odada yapmak zorunda kalmamdan daha uygunsuz ne olabilir, daha rahatsız edici ne olabilir? Eminim ki yakında koku yüzünden yaşanmaz olacak.

-Pafnutius: Hücrenizin geçici rahatsızlıklarından değil, Cehennemin ebedi işkencelerinden korkun.

-Thaïs: Kırılganlığım beni korkutuyor.

-Pafnutius: Kefaret için bu korkunç kokuya katlanmak zorundasınız.”

-Üç yıl sonra Thaïs, Pafnutius tarafından nihayet ziyaret edilir;

-“Pafnutius: Thaïs, kızım, pencerenizi açın ki sizi görebileyim ve sevineyim.

-Thaïs: Kim konuşuyor? Bu ses kimin?

-Pafnutius: Babanız Pafnutius.

-Thaïs: Beni ziyaret etmenizi neye borçluyum, zavallı günahkâr ruh?

⁴⁷ Colleen Dorelle Butler, *Queering the Classics: Gender, Genre, and Reception in the Works of Hrotsvit of Gandersheim*, Graduate Centre for Medieval Studies, University of Toronto, (Doctoral Dissertation), 2016, s.83-85.

⁴⁸ Katharina M. Wilson, “The Saxon Canoness: Hrotsvit of Gandersheim”, s.34.

-Pafnutius: Üç yıldır bedenlen yanında olmamama rağmen, yine de hedefinize nasıl ulaşacağınız konusunda sürekli endişeliydim.

-Thais: Bundan hiç şüphem yok.”

-Pafnutius Thais'i asla aldatmadı. Gerçek bir baba ve kız olmamalarına rağmen, tanıştıklarında, Thais kendini yalnızca Pafnutius'un bakımına bıraktı ve tüm emirlerine itaat etti. Emirlerini sadakatle ve şikâyet etmeden yerine getirdi ve babası olarak benimsediği Pafnutius'a içten itaat gösterdi. Bir baba-kız ilişkisi bağlamında bu ikili birbirlerine karşı açık ve dürüst olmuşlardır. Aslında mesaj açıktı: Thais istemese kurtuluşu seçmezdi. Bir fahişe olan Thais kurtuluşu Pafnutius'un öğretilerini takip ederek bulur ve üvey babası gibi ölümü üzerine azizlik kazanır.⁴⁹

Hrotsvit, her ne kadar eserlerini feminist bir revizyonla ele almış olsa da Hrotsvit'in külliyatında hâlâ X. yüzyılın izleri var ve her ne kadar bazı modern akademisyenler için dikkat çekici olsada, metinlerinin bazı yönleri bazı eleştirmenler açısından sorunludur. Hrotsvit'in bekaret, güzellik ve Hristiyan ideallerine verdiği önem, ataerki düzeni koruduğu için bazı feminist okuyucuları rahatsız ediyor. Hrotsvit'in bilginlik geleneğini inceleyen Gold şunları gözlemliyor: *“Hrotsvit'in kadın okuyucuları ve çağdaş feminist eleştirmenler, Onu Winterfeld gibi feminist düşüncenin öncüsü olarak görmüyorlar, aksine yeterince feminist olmadığı ya da bastırılmış cinsel fantezileri olan bir rahibe olduğunu düşünüp onu suçluyorlar.”*⁵⁰

Hrotsvit'in bir diğer önemli yönü da elbette Otto hanedanı ve tarihi ile olan ilişkisidir. Tarihçiler, Otto'lu kraliyet kadınlarının *“bilginin koruyucusu”* olarak anıldıklarını ifade ederler. Otto'lu kadınlar yeniliğe açıktı ve önemli yazar, şair ve bilginleri desteklemeye çok istekliydi. Destekledikleri önemli isimlerden biride Hrotsvit'tir. Otto'lu kraliyet kadınları Hrotsvit'e sağlam destekte bulunmuşlar.⁵¹

Hrotsvit'in en büyük şansı hem bu tür sanatsal üretime destek veren hem de yasaklayan bir konumda olan başrahibe II.Gerberga'nın desteğini almasıdır.⁵² Rahibenin eğitimi ile ilgili açık bilgi için eserlerinin önsözlerine bakılmalıdır. Şiirsel çalışmalarının övgüsünde Hrotsvit, yeteneklerini akıllıca geliştirmeleri için iki kişiye özel bir takdir veriyor. Manastıra girdikten sonra, eğitimiyle yakından ilgilenen öğretmeni ile başlar. Hrotsvit'in bu ilk öğretmeni, genç bilgene diyalektik ve retorik eğitimi vermekle ilgilenmişti; şüphesiz eğitim mükemmel ve aydınlatıcıydı. Daha sonra acemi yönetici başrahibe Gerberga'nın etkisi ve rehberliği altına girdi. Yazarın dehası, I. Otto'nun yeğeni olan ve zamanının en başarılı kişilerinden biri olarak kabul edilen bu kadının yönetimi altında kendini göstermeye başladı. Hrotsvit'in şiirsel yeteneğinin geliştirilmesi ile ilgilenen Gerberga, aynı zamanda onu cesaretlendirdi ve edebiyat yapabileceği konusunda teşvik etti. Hrotsvit'i Roma edebiyatına ve antik çağın diğer büyük yazarlarına tanıtan Gerberga idi. Yani bu

⁴⁹ Tara A. Bonds, *Voice in the Dramas of Hrotsvit of Gandersheim*, s.89-90.

⁵⁰ Helene Scheck, *Reform and Resistance: Formations of Female Subjectivity in Early Medieval Ecclesiastical Culture*, s.126.

⁵¹ Jane Stevenson, “Hrotsvit in Context: Convents and Culture in Ottonian Germany”, *A Companion to Hrotsvit of Gandersheim (fl.960) Contextual and Interpretive Approaches*, (Ed. Phyllis R. Brown-Stephen L. Wailes), Brill, Leiden 2013, s.50.

⁵² Jessica Kidwell, *Power and Patronage in Hrotsvit of Gandersheim's Primordia Coenobii Gandeshemensis*, s.2-3.

çıraklık döneminden sonra, rahibenin eserlerini daha rahat yazabilmesi için daha özgür bir ortam yaratıldı ve Gerberga tarafından çabaları destek gördü.⁵³

Hrotsvit'i destekleyen bir başka isimde I.Otto'nun eşi Adelheid idi. Otto hanedanlığının kraliçesi Mathilda tarafından kurulan Quedlinburg Manastırı'nın kraliyet manastırlarının en önemlisi olarak kabul edilmesiyle Gandersheim Manastırı'nın servetleri tükenme tehdidi altına girmiştir. Manastırın I. Otto'ya ve Adelheid'in devam eden himayesine ihtiyacı vardı. Bu sebeple Hrotsvit, güçlü imparatoriçe Adelheid'i sürekli olarak övmüştür.⁵⁴ Zaten Gandersheim Manastırı'nın Hrotsvit için önemi ve Hrotsvit'in Otto hanedanı ile olan ilişkileri düşünüldüğünde bu şaşırtıcı bir durum değildir.

Hrotsvit gerçekten de çok özel bir kişiliktir. Erkek hegemonyasının hâkim olduğu bir dünyada eşsiz eserler yazmıştır. Erkek, savaşçı değerlerin ve eğitimli seçkin erkeklerin egemen olduğu bir dünyada üretken ve etkileyici bir şekilde yazmıştır. Eserleri özenle yapılmıştır. Özellikle dramaları büyüleyici deneyimler içermektedir. Açıkça, onunki ayrıcalıklı bir ses ama aynı zamanda bir bedeli olan bir sestir: tüm aziz kahramanları (erkek ya da kadın) aristokratik ve ruhbanlık normallığının paradigmalarıdır; tüm kahramanlar hiyerarşik aristokrat ve dini değerler sisteminin mükemmel örnekleridir. Her ne kadar Hrotsvit'in özgünlüğü, kendine güveni, hatta cesareti cinsiyete özgü olmasa da eserlerini sık sık cinsiyet kimlikleriyle ilişkilendirir ve aslında ustalıkla kadınları ön plana çıkarır.⁵⁵

Elaine Aston'un belirttiği gibi, Hrotsvit, tiyatro tarihinde bir kadın geleneği için "birincil rol modeli" olarak tanımlanmıştır.⁵⁶ Ayrıca Hrotsvit'in eserleri Latince olmasına rağmen, edebi eserlerinin her yerinde Alman ruhu vardı. Özellikle son zamanlarda ilgilerini Hrotsvit üzerinde yoğunlaştıran mükemmel Fransız akademisyenler, özellikle dramaların editörü ve çevirmeni Magnin, onun ilkel Germen doğasının ve ruhunun bir temsilcisi olduğunu düşünüyor.⁵⁷

SONUÇ

Gandersheim Manastırı'na giren orada büyüyen ve zamanla oranın simgesi haline gelen Gandersheim'lı Hrotsvit, çok özel bir kişiliktir. Orta Çağ'da birçok kadının gösteremediği cesareti göstermiştir. Bu cesaretinde tabi ki o dönemde himayesinde olduğu Otto hanedanlığı imparatorlarının ve kadınlarının büyük payı vardır. Onun eserlerini istediği gibi yazabildiği ve çalışmalarını rahatlıkla sürdürdüğü manastıra bazı haklar verilmiş ve manastır özgür manastırlar arasına girmiştir. Ayrıca Hrotsvit manastır kütüphanesinden oldukça verimli bir şekilde yararlanmıştır. Erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü bir dönemde hem kendi gücünü hem de diğer kadınların gücünü göstermeye çalışmıştır. Kadınlara gerçek hayatta verilmeyen gücü yazdığı eserlerde vermeye çalışmıştır.

⁵³ Henry Ernest Burgess, *Hroswitha of Gandersheim: A study of the Author and Her Works*, s.15-17.

⁵⁴ Penelope Nash, "Perceptions of Tenth-Century European Elites by Hrotsvitha of Gandersheim, Thietmar of Merseburg, Odilo of Cluny, the Quedlinburg Annales, and other Contemporary Chroniclers", *JAEMA*, Vol.10, No.201, s.85.

⁵⁵ Katharina M. Wilson, "Introduction", *Hrotsvit of Gandersheim Contexts, Identities, Affinities, and Performances*, (Ed. Phyllis R. Brown, Linda A. McMillin, Katharina M. Wilson), University of Toronto Press, Toronto 2004, s.9.

⁵⁶ Katharine Cockin, "Introduction to Part One", *The Routledge Reader in Gender and Performance*, (Ed. Lizbeth Goodman-Jane de Gay), New York 2014, s.21.

⁵⁷ Paul von Winterfeld, *Deutsche Dichter Des Lateinischen Mittelalters*, s.108.

Ne kadar Orta Çağ'a damga vuran bir kadın figür olsa da Hrotsvit, uzunca bir süre kimse tarafından hatırlanmamıştır. Hrotsvit'in ismi özellikle bir kadın olması sebebiyle Orta Çağ'ın derinliklerinde kaybolmuştur. Hrotsvit'in eserlerindeki olaylar, bir kadının eseri olamayacak kadar karmaşık ve iyi düzenlenmişti. XX. başlarında, hem Orta Çağ'a olan ilginin yeniden canlanması hem de Alman milliyetçiliğinin büyümesi nedeniyle Hrotsvit'e ve onun çalışmalarına olan ilgi yeniden canlanmıştır.⁵⁸

Hrotsvit'ten sonra Avrupa'da çok uzun bir süre bir kadın oyun yazarıyla karşılaşmak mümkün olmamıştır. Bu durum onun cesaretinin ve tarihte sahip olduğu önemin bir göstergesidir.

*Gandersheim'lı Hrotsvit.*⁵⁹

⁵⁸ Jessica Kidwell, *Power and Patronage in Hrotsvit of Gandersheim's Primordia Coenebii Gandeshemensis*, s.8.

⁵⁹ John M. Riddle, *A History of the Middle Ages, 300–1500*, Second Edition, Rowman & Littlefield, Lanham 2016, s.232.

KAYNAKÇA

- ASTON, Elaine, "Finding A Tradition: Feminism and theatre history", *The Routledge Reader in Gender and Performance*, (Ed. Lizbeth Goodman-Jane de Gay), Routledge, New York 2014, ss.35-40.
- BONDS, Tara A., *Voice in the Dramas of Hrotsvit of Gandersheim*, Florida State University College of Arts and Sciences, (Doctoral Dissertation), 2014.
- BOTTONI, Luciano, "Erken Ortaçağda Gösteri Sanatının İzleri", *Orta Çağ Barbarlar, Hristiyanlar, Müslümanlar*, 2.Baskı, (Ed. Umberto Eco), (Çev. Leyla Tonguç Basmacı), Alfa, İstanbul 2014, ss.699-705.
- BROCKETT, Oscar G. – Franklin J. Hildy, *History of the Theatre*, Tenth Edition, Pearson Education, USA 2014.
- BURGESS, Henry Ernest, *Hroswitha of Gandersheim: A study of the Author and Her Works*, Montana State University, (Master's Thesis), 1957.
- BUTLER, Colleen Dorelle, *Queering the Classics: Gender, Genre, and Reception in the Works of Hrotsvit of Gandersheim*, Graduate Centre for Medieval Studies, University of Toronto, (Doctoral Dissertation), 2016.
- CASE, Sue-Ellen, *Feminism and Theatre*, Routledge, New York 2014.
- CLASSEN, Albrecht, "Hrotsvit of Gandersheim (Hroswitha) (ca. 935–after 972)", *Encyclopedia of Medieval Literature*, (Ed. Jay Ruud), Facts On File, New York 2006, ss.322-324.
- COCKIN, Katharine, "Introduction to Part One", *The Routledge Reader in Gender and Performance*, ed. Lizbeth Goodman-Jane de Gay, New York 2014, ss.19-24.
- CULLHED, Sigrid Schottenius, "Desire in Hrotsvith's Hagiographical Legends", *Pangs of Love and Longing: Configurations of Desire in Premodern Literature*, (Ed. Anders Cullhed, Carin Franzén, Anders Hallengren vd.), Cambridge Scholars Publishing, UK 2013, ss.204-215.
- ÇAKMAK, Banu, "Batı'da Feminist Tiyatronun Oluşum Süreci", *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, S.9, 2013, ss.23-33.
- EVANS, Deanna Delmar, "Hrotsvit of Gandersheim (c.935-c.975)", *Catholic Women Writers: A Bio-Bibliographical Sourcebook*, (Ed. Mary R. Reichard), Greenwood Press, Westport 2001, ss.169-175.
- FINGER, Angelika, Gertraud Wagner, "Frauen des Mittelalters: Die Dichterin Roswitha von Gandersheim", *Br Schulfemsehen*, 2012, ss.1-7.
- FRANKFORTER, A. Daniel, "Hrosthwitha c.932-1000", *Encyclopedia of Monasticism*, (Ed. William M. Johnston-Christopher Kleinhenz), Vol.1&2, Routledge, New York 2015.
- GASQUET, Eminence Cardinal, *The Plays of Roswitha*, (Trans. Christopher St John), Chatto & Windus, London 1923, s.ix.
- HOTCHKISS, Valerie R., *Clothes Make the Man: Female Cross Dressing in Medieval Europe*, Routledge, New York 2000.
- JANSEN, Caroline, "Clamor Validus" vs. "Fragilitas Sexus Feminei": *Hrotsvit of Gandersheim on the Agency of Women*, Western Michigan University, (Master's Thesis), June 2017.
- K.P, Premkumar, *Mapping Out a World of Their Own: A Reading of Women Playwrights in Contemporary British Theatre*, University of Calicut, (Doctoral Dissertation), 2012.
- KIDWELL, Jessica, *Power and Patronage in Hrotsvit of Gandersheim's Primordia Coenebii Gandeshemensis*, George Mason University, (Master's Thesis), Fall Semester 2017.
- MCMILLIN, Linda A., "The Audiences of Hrotsvit", *A Companion to Hrosvit of Gandersheim (fl.960) Contextual and Interpretive Approaches*, (Ed. Phylis R. Brown-Stephen L. Wailes), Brill, Leiden 2013, ss.311-328.

- NAGEL, Bert, *Hrotsvit von Gandersheim*, J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1965.
- NASH, Penelope, "Perceptions of Tenth-Century European Elites by Hrotsvitha of Gandersheim, Thietmar of Merseburg, Odilo of Cluny, the Quedlinburg Annales, and other Contemporary Chroniclers", *JAEMA*, Vol.10, No.201, ss.77-96.
- Paul von Winterfeld, *Deutsche Dichter Des Lateinischen Mittelalters*, (Hrsg.Hermann Reich), C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung Oskar Beck, München 1922.
- RANF, Patricia, *Women in Western Intellectual Culture, 600–1500*, Palgrave Macmillan, New York 2002.
- RIDDLE, John M., *A History of the Middle Ages, 300–1500*, Second Edition, Rowman & Littlefield, Lanham 2016.
- SCHECK, Helene, *Reform and Resistance: Formations of Female Subjectivity in Early Medieval Ecclesiastical Culture*, State University of New York Press, Albany 2008.
- SHEID, N., "Hroswitha" *The Catholic Encyclopedia*, (Ed. Charles G. Herbermann, Edward A. Pace, Conde P.Ballen vd.), Vol. VII, The Encyclopedia Press, New York 1913, ss.504-505.
- STEVENSON, Jane, "Hrotsvit in Context: Convents and Culture in Ottonian Germany", *A Companion to Hrotsvit of Gandersheim (fl.960) Contextual and Interpretive Approaches*, (Ed. PhyllisR. Brown-Stephen L. Wailes), Brill, Leiden 2013, ss.35-62.
- TARR, Judith, "Hrotsvit of Gandersheim", *An Encyclopedia of Continental Women Writers*, (Ed. Katharina M.Wilson), Vol.I, Garland Publishing, New York 1991, ss.445-447.
- TEKİN, Burcu, "Ortaçağ İspanya'sında Büyü, Büyücülük ve "La Celestina" Adlı Esere Yansıması", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.55, S.1, 2015, ss. 305-324.
- TEMİZTÜRK, Halil, "Bingenli Hildegard: Orta Çağlı Bir Hristiyan Mistiğin Perspektifinden 'Öteki' Algısı", *Oksident*, C.1, S.1, 2019, ss.23-39.
- The Middle Ages: An Encyclopedia for Students*, (Ed.William Chester Jordan), Vol.2, Charles Scribner's Sons, New York 1996.
- ÜLGEN, Pınar, "Bir Ortaçağ Kadınının Aynasından Onur ve Varlık Olgusu: Christine De Pizan", *Uluslararası Bilim, Eğitim ve Teknoloji Araştırmaları Kongresi*, Fakülte Kitabevi, Rize 2018, ss.161-167.
- WAILES, Stephen L. – Phyllis R. Brown, "Hrotsvit and Her World", *A Companion to Hrotsvit of Gandersheim (fl.960) Contextual and Interpretive Approaches*, (Ed. PhyllisR.Brown-Stephen L. Wailes), Brill, Leiden 2013, ss.3-22.
- WIEGAND, Sister M. Gonsalva, *The Non-Dramatic Works of Hrosvitha Text, Translation, and Commentary*, University of Saint Louis, (Doctoral Dissertation), 1936.
- WIESNER-HANKS, Merry E., "Germanic Lands", *Women and Gender in Medieval Europe: An Encyclopedia*, (Ed. Margaret Schaus), Routledge, New York 2006.
- WILSON, Katharina M., "Hrosvit of Gandersheim (10th c.)", *Key Figures in Medieval European: An Encyclopedia*, (Ed. Richard K. Emmersons), Routledge, New York 2006, ss.333-334.
- WILSON, Katharina M., "Introduction", *Hrotsvit of Gandersheim Contexts, Identities, Affinities, and Performances*, (Ed. Phyllis R. Brown, Linda A. McMillin, Katharina M. Wilson), University of Toronto Press, Toronto 2004, ss.3-10.
- WILSON, Katharina M., "The Saxon Canoness: Hrotsvit of Gandersheim", *Medieval Women Writers*, (Ed. Katharina M. Wilson), The University of Georgia Press, Athens 1984, ss.30-63.